

Kunstens kraft.

En lejlighedstale af Tonny Aagaard Olesen

Lad mig starte min tale med Storm P:

Da denne sag kan ses fra flere sider, vil jeg bede De Herrer sætte sig i en rundkreds!

Den sag, vi i dag er samlet for at drøfte og for at fremme, kan unægtelig ses fra flere sider. Blot så diffuse begreber som Kunst, Kultur og Samfund, kunne jo nok få selv den mest veltrænede leksikograf til at stikke halen mellem benene. Det brede kulturbegreb, som blev søsat nogenlunde samtidig med det moderne kulturministerium, har jo for længst sejret således, at kulturbegrebet har indoptaget sin egen modsætning: Hvad er det modsatte af kultur – andet end netop kultur?! Det giver næsten sig selv, at med et sådant kulturbegreb, kan det blive vanskeligt at mønstre de samlede tropper i front mod nogetsomhelst udenfor kulturen.

Vi må da indsnævre vort kulturbegreb:

Det kulturliv, som er afstukket af Kulturministeriets ressortområde, er politisk-administrativt afgrænset. Kulturministeriet er et Fritidsministerium, for det drejer sig om aktiviteter rettet mod borgernes fritid, også selv om mange mennesker naturligvis har deres arbejde i den fremvoksende kulturindustri eller i den kimæriske oplevelsesøkonomi, som er spiret op i nabolaget mellem kultur og erhverv. Kulturpolitik er blevet til fritidspolitik.

Til kulturen i dette begreb hører *ikke* så kulturbærende områder som uddannelsessystemet, altså skolen, som vel er enhver kulturpolitik forudsætning. Ej heller finder vi her forskningen; hverken de socialvidenskabelige kulturvidenskaber, som snart har opspist det gamle humaniora, det man kaldte menneskevidenskaberne, hvis formål var at forstå det enkelte individ og det konkrete kunstværk. Endelig finder man ikke under kulturministeriet det hele trosliv, religionen, kirkerne, altså det store perspektiv, som kan give Politiken, hvad Politikens er.

Dog har de sidste dages begivenheder atter ført Kulturministeriet og Kirkeministeriet tilbage på samme hånd, akkurat som i Kultusministeriets dage: Det var dengang, man kaldte Søren Kierkegaards storebror, Peter Christian, til Kultusminister, han, som kendte teologien og den danske kirke som sin egen lomme, men han sprang hurtigt fra bestilling med den begrundelse, at han ikke i sin modne alder kunne sætte sig ind i alle kunstinstitutionernes kringelkroge. Det var dengang.

Men er Skolen, Universitetet og Kirken trukket ud af Kulturen, så reterer dog tilbage i kulturpolitikken – hvis vi ser bort fra idrætslivet og kulturarvsinstitutionerne – først og fremmest Kunsten. I hvert fald kunstlivet – ikke at forveksle med kunstnerlivet - som det folder sig ud gennem institutioner og organisationer, der modtager økonomisk støtte af Samfundet og som derfor må vise sin legitimitet.

Netop det sidste – den økonomiske støtte – har betydet, at det, man sammenfattende kalder Kunstinstitutionen - ligesom alle andre områder i Samfundet – er blevet rationaliseret efter en ulyksalig styreform, hvor man først og fremmest koncentrerer sig om kunsten og kulturens økonomiske og politiske nytteværdi. Kunsten og kulturen skal som alt andet måles og vejes og tælles, kort sagt: kvantificeres – altså bedømmes ud fra helt andre værdier end kunstens iboende. De sidste par årtier har dette rationelt-økonomiske blik bredt sig ud over hele Samfundet, så tiden snart må være inde til et samlet modspil. Sagen er jo den, at nok har den omsiggribende New Public Management-kultur rusket op i de tunge institutioner, og gennem selvopfundne målbarheder udvundet nye vækstmarkeder, men bagsiden af medaljen er den, at det ensidige økonomiske rationale i grunden kan være ganske irrationelt og at det blinde fokus på nytteprofit står i fare for at blive indbegrebet af åndløshed.

Der har altid i vores folkestyre være en spænding mellem det økonomiske nytteblik og det skabende, kunstneriske blik. Ikke mindst i krisetider. I Holger Drachmanns roman Forskrevet fra 1890 tematiseres misforholdet i følgende replik:

Vi lever maaske i en Tid, hvor Kunsten i Virkeligheden savner Berettigelse til at eksistere. De vil træffe de fleste nogenlunde alvorlige Kunstnere splidagtige med sig selv - bortsét fra den indbyrdes Splid. Kunst behøver til sin fri Udfoldelse et bredt Fundament af Luksus, en hensynsløs Anvendelse

af store Kapitaler hos de begunstigede Klasser i Samfundet. Men netop iblandt disse Klasser trænger hver Dag Fordringerne igennem om Nytte, om Gavn paa de sociale, økonomiske, industrielle Omraader. Den demokratiske Strøm, der lidt efter lidt omformer Verden, vil vende sig med sine Meninger og Forlangender til de nulevende Kunstnere; og vi har da Valget imellem, enten at holde fast ved vor Tilbøjelighed for det Sære, det Exclusive, det Individuelle - og saa sulte ihjel: eller vi maa give Køb, vi maa lade os lede af det, som de hundred Journalister og de tusind Grosserere kalder for Smag. Virvarret er for Øjeblikket stort. Det vil blive jo længere jo værre!

Villy Sørensen tager i sin essaysamling Demokratiet og kunsten (1989) udgangspunkt i Drachmanns beskrivelse for at diskutere det spørgsmål, om kunsten har nogen værdi for Samfundet. ”Kunstens nytte”, skriver han,

”beror snarere på at den – ikke er til nytte, ikke sigter på et praktisk formål eller på økonomisk gevinst, og at den således er udtryk for den anden – eller den første – side af mennesket, såsandt det skabende, det ’kreative’, er grundlaget for alt andet. Kunsten er det mest koncentrerede arbejde med og udtryk for det oprindelige i mennesket, og det er heri man skal se forklaringen på at sociale fremskridt ofte er blevet, ikke umiddelbart forårsaget, men forberedt af åndelige bevægelser, folkelige vækkelser; - al fornyelse bundet i det, som kunsten og mennesket bundet i – og som netop vanskeligt kommer til udtryk i et gennemorganiseret og rationaliseret samfund. Den psykiske nød og sociale krise i vort velfærdsamfund har ikke kun, ikke først og fremmest økonomiske årsager, men har at gøre med et misforhold til de kilder, som det hele strømmer af” (s. 129).

Et Samfund består af mennesker. Der findes i vi mennesker en oprindelig skabende trang, som kan opelskes og plejes gennem Kunst. Der findes i os en søgen efter sandhed, efter mening, efter forståelse, efter anerkendelse og kærlighed, hvor Kunsten kan være det spejl, der får brikker til at falde på plads. Kunsten leder til selvforståelse, kan rykke vores tilværelsestolkning og overalt udvide vores horisont. Kunsten kan rense vores følelser, lege med vores sanser, herunder sprogsansen. Kunsten kan vise os, hvad skønhed er, og den kan trække benene væk under os i det sublime. Kunsten kan være provokerende og nedbrydende. Den kan være opbyggelig. Den kan opøve os i eksistenskunsten – for nu at erindre Søren Kierkegaard. Kunsten kan skabe stemning og

kaste et poetisk blik ind i en prosaisk verden. Den er smittende, stiller selv spørgsmålet: Hvad er Kunst?

Når kunsten er knyttet til den menneskelige eksistens, vil den aldrig forældes.

Asger Jorn har vist, at den gode kunstfilosofi heller ikke forældes. Han har vist, hvordan tre nordiske æstetikere fra hver sin periode (Høyen, Lange og Hirn) har indkredset den såkaldte kunstværdi, ikke som forældede standpunkter, men som flere sider af samme sag. Lad os da lære af traditionen og lad os drøfte med hinanden for at indkredse Kunstens kraft. Kunsten og kulturen må gerne fylde meget mere i fremtidens Samfund, men det mest afgørende er, at Samfundet og Politiken - om muligt - får installeret et Kunstens menneskelige blik. Hvori et sådan blik består og hvordan det kan forplantes gennem individerne i Samfundet, må afklares ved åben, undersøgende og berigende dialog. Tak!